

Sygn. akt I ACa 795/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 lutego 2016 roku

Sąd Apelacyjny w Szczecinie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSA Edyta Buczkowska-Żuk
Sędziowie:	SSA Małgorzata Gawinek (spr.) SSO del. Wojciech Machnicki
Protokolant:	st.sekr.sądowy Beata Waclawik

po rozpoznaniu w dniu 3 lutego 2016 roku na rozprawie w Szczecinie

sprawy z powództwa C. G. , Z. G.

przeciwko Skarbowi Państwa - Generalnemu Dyrektorowi Dróg Krajowych i Autostrad w W. i Staroście (...)

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie

z dnia 3 czerwca 2015 roku, sygn. akt I C 1029/10

I. oddala apelację,

II. zasądza od powodów na rzecz Skarbu Państwa-Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym,

III. odstępuje od obciążania powodów kosztami zastępstwa procesowego pozwanego w postępowaniu apelacyjnym w pozostałej części.

SSO del. W. Machnicki SSA E. Buczkowska-Żuk SSA M. Gawinek

Sygn. akt I ACa 795/15

UZASADNIENIE

Powodowie C. G. i Z. G. wnieśli o nakazanie pozwanemu Skarbowi Państwa – Generalnemu Dyrektorowi Dróg Krajowych i Autostrad w W. złożenia oświadczenia woli, którego treścią będzie przeniesienie własności nieruchomości położonej w D., stanowiącej działki gruntu nr (...) o pow. 16.926 m⁽²⁾. Powodowie początkowo nie wskazali za jaką

kwotę domagają się przeniesienia własności swoich nieruchomości, określając wartość przedmiotu sporu na kwotę 254.513 zł. Jako podstawę swojego żądania powodowie wskazali art. 113 ust. 3 ustawy o gospodarce nieruchomościami w zw. z art. 64 k.c. wyjaśniając, że część ich nieruchomości niewyłączona pod budowę autostrady nie może być użytkowana na cele rolnicze. Powodowie wskazali, że byli właścicielami nieruchomości rolnej o powierzchni 20.184 m⁽²⁾, obejmującej trzy działki (...). Decyzją Starosty (...) z 9 stycznia 2001 r. dokonano wyłączenia uprzednio wydzielonych z nich dwóch działek (...) pod budowę drogi ekspresowej (...) na odcinku obwodnicy D.. Powodowie podkreślili, że na skutek powstania inwestycji drogowej pozostała część ich nieruchomości utraciła swoją przydatność dla dotychczasowego społecznego – gospodarczego przeznaczenia tj. możliwości zasiedlenia domu i racjonalnego gospodarzenia na tym gruncie. Ponadto podnosili, iż nie ma możliwości sprzedaży tych gruntów, a służby drogowe ingerują na ich nieruchomości obsługując system ściekowy i wody opadowej z dróg.

Na dalszym etapie procesu powodowie jako podstawę swojego żądania wskazali art. 13 ust. 3 ustawy o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych. Na rozprawie w dniu 19 grudnia 2011 r. pełnomocnik powodów oświadczył, że wskazana w pozwie wartość przedmiotu sporu stanowi równocześnie cenę, za jaką ma nastąpić przeniesienie własności spornej nieruchomości na rzecz pozwanego (k. 358). A w piśmie z 27 marca 2014 r. powodowie wniesli o nakazanie pozwanemu Skarbowi Państwa – Generalnemu Dyrektorowi Dróg Krajowych i Autostrad złożenia oświadczenia woli, którego treścią jest przeniesienie własności nieruchomości położonej w miejscowości D. oznaczonej w ewidencji gruntów jako działki gruntu (...), (...), (...) za wynagrodzeniem w kwocie 512.612 zł (k. 844 – 846).

Powodowie C. G. i Z. G. są spadkobiercami ustawowymi po W. G..

Pozwany Skarb Państwa - Generalny Dyrektor Dróg Krajowych i Autostrad w W., reprezentowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa wniósł o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie kosztów postępowania. Strona pozwana zakwestionowała roszczenie powodów co do zasady i wysokości, wskazując, że przepis art. 113 ust. 3 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami nie może stanowić podstawy dla żądania powodów, gdyż przejęcie własności nieruchomości na Skarb Państwa nie nastąpiło w drodze wyłączenia. Nabycie tzw. „resztówek” według pozwanego może nastąpić tylko wówczas, gdy właściciel został pozbawiony własności w administracyjnym trybie wyłączenia, które zakłada władcze odjęcie prawa własności w drodze indywidualnego aktu administracyjnego. Pozwany podniósł też, że nie zachodzą podstawy wykupu „resztówek”, ponieważ nie zostało wykazane, iż pozostała po wyłączeniu część nieruchomości nie nadawała się do prawidłowego korzystania na dotychczasowe cele. Obowiązujące regulacje prawne nie przewidują wykupu gruntów sąsiadujących z pasami drogowymi dróg publicznych, nawet jeśli powodują one uciążliwości dla mieszkańców. Pozwany zwrócił także uwagę na fakt otrzymania przez powodów odszkodowania za zniszczenie domu w związku z budową obwodnicy.

Sąd Okręgowy w Szczecinie wyrokiem z 3 czerwca 2015 r. sygn. I C 1029/10 oddalił powództwo, odstąpił od obciążania powodów kosztami sądowymi oraz zasądził od powodów solidarnie na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 3600 zł tytułem połowy kosztów procesu.

Sąd ten ustalił, że małżeństwo W. G. i C. G. na zasadach wspólności majątkowej małżeńskiej byli właścicielami nieruchomości rolnej położonej w D. o łącznej powierzchni 20.841 m⁽²⁾. Gospodarstwo obejmowało początkowo trzy działki o numerach: (...) o powierzchni 0,2508 ha, 262 o powierzchni 0,6292 ha i (...) o powierzchni 1,2041 ha. (...) te klasyfikowane były jako łąki, lub grunty o klasie bonitacyjnej ziemi RIVb, RV i B-RV. Na nieruchomości znajdowała się zabudowa siedliskowa, w której rodzina G. zamieszkała w 1989 r. Powód C. G. był inżynierem mechanikiem, miał uprawnienia biegłego i był wpisany na listę biegłych Wojewody (...). Ponadto C. G. od 1991 r. prowadził działalność gospodarczą, był również pracownikiem Przedsiębiorstwa (...) w Ś. w okresie od 1 lutego 1987 r. do 29 listopada 1998 r.

Nabyte działki wchodzące w skład gospodarstwa były zlokalizowane w jednym ciągu. Początkowo rodzina G. zamierzała prowadzić działalność typowo rolniczą, lecz wobec niezadowalającego efektu odstąpili od uprawy. Posiadali zwierzęta - kaczki, kury, gęsi. Na części gospodarstwa był sad z drzewami owocowymi: śliwami, jabłonią oraz ogród warzywny i kwiatowy. Na potrzeby sadu, ogrodu warzywnego, kwiatowego rodzina G. wykorzystywała

wyłącznie działkę (...) w 70 %. Pozostałe działki praktycznie nie były użytkowane. Przez jakiś czas działka (...) był dzierżawiona.

Żona powoda miała tytuł technika rolnika i była zgłoszona do rolniczego ubezpieczenia społecznego (KRUS). Od 1996 r. W. G. z powodu astmy oskrzelowej pozostawała na rencie inwalidzkiej. Jeszcze w trakcie zamieszkiwania w D. żona powoda przeszła na emeryturę rolniczą co nastąpiło po złożeniu przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad oświadczenia w dniu 29 stycznia 1999 r., że nieruchomość nr (...) położona w D. i należąca do małżonków G. została zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego przewidziana do wykupu na cel publiczny tj. budowę obwodnicy.

Plany powstania obwodnicy w miejscowości D. pojawiły się w 1995 r. i były wiadome małżonkom G.. Powód wnioskował już wówczas o zmianę przeznaczenia części gruntów. Uchwała nr(...) z 28 grudnia 1998 r. wprowadziła zmiany w planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy W. – uściślenie przebiegu obwodnicy miejscowości D.. Decyzją z 9 czerwca 1999 r. Burmistrz Gminy W. ustalił warunki zabudowy i zagospodarowania terenu dla inwestycji polegającej na budowie obejścia miejscowości D. w ciągu drogi krajowej nr (...) Ś. – S. przewidzianej do realizacji na terenie Gminy W.. Inwestycja ta została uznana za szczególnie szkodliwą dla środowiska i zdrowia ludzi.

Nieruchomość powodów znajdowała się w bezpośrednim sąsiedztwie planowanego przebiegu trasy S3.

Z ustaleń Sądu Okręgowego wynika, że w tym samym czasie trwało już postępowanie na wniosek Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad dotyczące podziału działek numer (...). Decyzją Burmistrza Gminy i Miasta W. z 30 listopada 2000 r. został dokonany podział dwóch działek i utworzone działki (...) o powierzchni 3849m⁽²⁾ i (...) o powierzchni 8192 m⁽²⁾ oraz (...) o powierzchni 66 m⁽²⁾ i (...) o powierzchni 2442 m⁽²⁾. Działka (...) dzieli się na część zabudowaną (działka siedliskowa) o powierzchni 1614 m⁽²⁾ i pola uprawne o powierzchni 6578 m⁽²⁾.

Od 3 marca 2000 r. toczyły się z udziałem małżonków G. rokowania dotyczące wykupu działek, jednak nie zakończyły się zawarciem umowy, gdyż małżonkowie G. obstawali przy wykupie całej nieruchomości obejmującej wszystkie działki. Nie wyrazili także zgody na zamianę nieruchomości na nieruchomość położoną w T..

W braku porozumienia w odniesieniu do działek nr (...) w dniu 14 grudnia 2000 r. rozpoczęło się postępowanie administracyjne o ich wywłaszczenie. Wobec sprzeciwu właścicieli i kwestionowania kolejnych wydawanych decyzji, postępowanie to nie zostało zakończone przed zakończeniem inwestycji w postaci budowy drogi ekspresowej, co skutkowało umorzeniem postępowania administracyjnego o wywłaszczenie.

Wyrokiem częściowym z 10 listopada 2009 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie uwzględnił żądanie powoda głównego i zobowiązał pozwanych Z. G. i C. G. do zawarcia z powodem Skarbem Państwa – Generalną Dyрекcją Dróg Krajowych i Autostrad umowy o treści: „C. G. i Z. G. oświadczają, że przenoszą na rzecz Skarbu Państwa Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad w W., prawo własności nieruchomości położonej w miejscowości D., oznaczonej w ewidencji gruntów jako działki nr (...) o powierzchni 66 m⁽²⁾ oraz (...) o powierzchni 3849 m⁽²⁾, dla której Sąd Rejonowy w Kamieniu Pomorskim prowadzi księgę wieczystą nr Kw (...) za wynagrodzeniem w kwocie 217.073 zł, z czego 100.963 zł zostało już pozwanym wypłacone, zaś pozostała kwota 116.110 zł zostanie wypłacona w terminie 14 dni od uprawomocnienia powyższego wyroku. Wskazaną należność wypłacono małżonkom G. w dniu 6 lipca 2010 r.” (sygn.. akt I C 256/09). W tamtym postępowaniu powodowie jako pozwani i powodowie wzajemni domagali się zasądzenia od Skarbu Państwa – Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad kwoty 105.952 zł m.in. tytułem wynagrodzenia za korzystanie z działek (...). Wyrok końcowy Sądu Okręgowego w Szczecinie z 24 stycznia 2014 r. na skutek apelacji pozwanych, powodów wzajemnych został uchylony wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Szczecinie wydanym w sprawie I ACa 395/14 i sprawa została przekazana do ponownego rozpoznania. Sprawa toczy się pod sygnaturą akt I C 1479/14.

Sąd pierwszej instancji ustalił jednocześnie, że decyzją z 16 stycznia 2001 r. Starosta (...) zezwolił na niezwłoczne zajęcie nieruchomości – działek (...) o łącznej powierzchni 0,3915 ha i nadał tej decyzji rygor natychmiastowej wykonalności. Po rozpoczęciu budowy obwodnicy wykonywane prace oddziaływały na budynki małżonków G.,

prowadząc ostatecznie do ich dewastacji. Mieszkanie w tym budynku stało się niemożliwe, bo roboty budowlane obejmowały ciężki sprzęt i na skutek drgań dochodziło do uszkodzenia budynków. W dniu 18 maja 2004 r. (...) Wojewódzki Inspektor Nadzoru Budowlanego w S. wydał decyzję zmieniającą decyzję Powiatowego Inspektora, mocą której zakazał małżonkom G. użytkowania budynku mieszkalnego jednorodzinne położonego w (...). Ostatecznie małżonkowie G. wraz z synem opuścili nieruchomości 18 czerwca 2005 r., przeprowadzając się do miejscowości L..

Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z uchwałą nr (...) Rady Miejskiej w W. z 22 marca 2013 r. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy W. również w odniesieniu do gruntów powodów (działki (...)) przewidziana jest funkcja produkcyjno – usługowa.

W postępowaniu toczącym się przed Sądem Okręgowym w Szczecinie w sprawie I C 1177/04 małżeństwo G. zawarło ugodę sądową z (...) spółką akcyjną w W. – wykonawca robót - i jego ubezpieczycielem Towarzystwem (...) spółką akcyjną w W.. Przedmiotem ugody były roszczenia odszkodowawcze związane ze zniszczeniem budynku mieszkalnego i gospodarczego w (...). Za budynek mieszkalny małżonkowie G. otrzymali odszkodowanie w wysokości 170.675 zł, zaś za budynek gospodarczy 20.182 zł (łącznie 190.856 zł). Powyższa należność została małżonkom G. wypłacona w okresie od 5 listopada 2004 r. do 21 lipca 2005 r. Konsekwencją ugody było zaspokojenie roszczeń powodów z tytułu szkód w budynkach w (...) na skutek prac ziemnych.

Z dalszych ustaleń Sądu pierwszej instancji wynika, że w chwili obecnej gospodarstwo rolne nie ma możliwości prawidłowego funkcjonowania tak pod względem organizacyjnym, jak i ekonomicznym. Nieruchomość powodów położona w D. i składająca się z działek nr (...) o powierzchni całkowitej 1,6926 ha w stanie na dzień oględzin dokonywanych przez biegłego, nie nadawała się do prawidłowego wykorzystania na dotychczasowe cele mieszkalne, rekreacyjne, hodowlane i sadownicze w całości. Sąd stwierdził przy tym, w swych ustaleniach, że w przypadku nakładów inwestycyjnych na nieruchomość można przy tym przywrócić funkcje mieszkalne i produkcyjne, jednakże nie będzie stanowiło wystarczającego dochodu na utrzymanie rodziny, a tylko dodatek do dochodu z pracy poza gospodarstwem.

Według Sądu Okręgowego zmiana przeznaczenia działek powodów zwiększyła ich wartość; klasa bonitacyjna gleby może mieć znaczenie dla wartości, niemniej jednak bardziej istotnym czynnikiem jest przeznaczenie planistyczne gruntu i powierzchnia; w przypadku gruntów rolnych, z uwagi na dopłaty unijne, klasa bonitacyjna nie jest czynnikiem przeważającym.

W ocenie Sądu pierwszej instancji powództwo jest bezzasadne. Sąd podał, że powodowie oparli swoje roszczenie o nabycie części nieruchomości ostatecznie na przepisie art. 13 ust. 3 ustawy z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych (Dz.U. z 2013 r., poz. 687). Sąd stwierdził, że realizacja roszczenia o przejęcie tzw. „resztówki” następuje zatem poprzez skierowanie przez właścicieli działki żądania w trybie art. 64 k.c. i art. 1047 k.p.c. i wydania przez Sąd orzeczenia, iż druga strona ma obowiązek złożenia oświadczenia woli o określonej treści, a prawomocne orzeczenie Sądu zastępuje to oświadczenie i podlega wykonaniu w trybie art. 1047 k.p.c. Sąd Okręgowy wskazał, że przepis art. 13 ust. 3 ustawy (podobnie jak art. 113 ust. 3 ugn) ustanawia dwie kumulatywne przesłanki uprawniające właściciela nieruchomości do wystąpienia z żądaniem nabycia pozostałej części nieruchomości, którego odpowiednikiem jest obowiązek nabycia przez Skarb Państwa lub jednostkę samorządu terytorialnego. Po stronie uprawnionego istnieje obowiązek wykazania pozbawienia własności części nieruchomości (poprzez kupno lub wywłaszczenie) oraz ograniczenia faktycznej możliwości wykonywania uprawnień właściciela, co wyrażać się powinno w nieprzydatności pozostałej części do dalszego jej wykorzystywania, zgodnie z dotychczasowymi celami. Uregulowanie art. 13 ust. 3 ustawy ma przy tym na celu ograniczenie negatywnych skutków wywłaszczenia. Pomiędzy obydwoma przesłankami tego roszczenia winien zachodzić związek przyczynowy tego rodzaju, że fakt odjęcia własności części nieruchomości, powoduje iż pozostała część nieruchomości nie nadaje się do prawidłowego wykorzystania na dotychczasowe cele.

W niniejszej sprawie sporem objęte były obydwie przesłanki wskazanego roszczenia, a zatem fakt wywłaszczenia części nieruchomości powodów, jak również kwestia wykazania i uzasadnienia przez właścicieli wywłaszczonego gruntu,

że pozostała część nieruchomości obiektywnie nie nadaje się do prawidłowego wykorzystania na dotychczasowe cele. Sąd pierwszej instancji wskazał, że art. 112 ust. 2 ustawy o gospodarce nieruchomościami definiuje pojęcie wywłaszczenia. Pojęcie wywłaszczenia zawiera również przepis art. 21 ust. 2 Konstytucji i zdecydowanie jest to pojęcie o szerszym zakresie aniżeli wywłaszczenie zdefiniowane w art. 112 ust. 2 powołanej ustawy. Mieści się w nim nie tylko wywłaszczenie w rozumieniu art. 112 ust. 2 ustawy o gospodarce nieruchomościami, ale także każde inne odjęcie prawa własności lub użytkowania wieczystego, skutkujące pozbawieniem danego podmiotu tego prawa. Sąd stwierdził, że w sprawie nie doszło do wywłaszczenia, gdyż na gruncie obowiązujących przepisów zarówno umowy zawierane w tym celu, jak też orzeczenia wydane na podstawie art. 231 k.c. nie mogą być uznane za wywłaszczenie. Bezspornym jest, że Skarb Państwa stał się właścicielem działek (...) w związku z postępowaniem wywłaszczeniowym, które uległo umorzeniu z uwagi na zrealizowanie inwestycji, na potrzeby której wywłaszczenie miało nastąpić; w konsekwencji umorzenia postępowania Skarb Państwa w oparciu o przepis art. 231 k.c. skierował do Sądu pozew, a skutek postępowania, wyroku częściowego w sprawie I C 256/09 jest tożsamy z decyzją o wywłaszczeniu. Sąd stwierdził, że rozstrzygnięcie wydawane w oparciu o powołany przepis również ma charakter przymusowy, zatem można bronić poglądu, że uznanie w przedmiotowej sprawie, że powodom nie przysługuje roszczenie mające oparcie w przepisie art. 13 ust. 3 specustawy naruszałoby konstytucyjną zasadę równości i ochrony praw. Różnicowałoby bowiem sytuację prawną osób, w odniesieniu do których przymusowe pozbawienie gruntu nastąpiłoby w związku z decyzją o wywłaszczeniu od tej grupy osób, która korzystając z przysługujących jej uprawnień w postępowaniu wywłaszczeniowym, zostałaby pozbawiona takiej możliwości tylko dlatego, że muszą znosić skutki przymusowych orzeczeń wydawanych w oparciu o art. 231 k.c. Sąd stwierdził jednak, że obrona tego poglądu, wobec braku zaistnienia drugiej z przesłanek, staje się bezprzedmiotowa.

Sąd pierwszej instancji podał, że poczynione w sprawie ustalenia wskazują, że powodowie nigdy nabytego gospodarstwa nie traktowali jako źródła utrzymania. Było to miejsce przeznaczone na zamieszkiwanie, zważywszy na jego walory środowiskowe i dobre oddziaływanie na zdrowie syna. Powód C. G. cały czas w tym czasie był zatrudniony na pełnym etacie pracowniczym i dodatkowo zarejestrował własną działalność gospodarczą. Żona powoda, jako rolnik z wykształcenia, zajmowała się uprawianiem ogrodu, jedynie dla własnych potrzeb. Powód wskazał także, że jakość gleby nie pozwalała im na rozwinięcie pełnej produkcji rolnej, co potwierdził także biegły sądowy. Sąd stwierdził, że praca na gospodarstwie rolnym nie była jedynym źródłem dochodów rodziny G., a wręcz przeciwnie wyjaśnienia podawane przez powoda C. G. zupełnie temu przeczą i wskazują raczej na to, że prowadzona działalność sprawiała się do pozyskiwania owoców z sadu oraz uprawiania warzywnika na własne bieżące potrzeby. Pozostała część nieruchomości leżała natomiast odległym i od dawna nie spełnia żadnych celów. Sąd podkreślił, że nieruchomość powodów położona w D. i składająca się z działek nr (...) o powierzchni całkowitej 1,6926 ha w stanie na dzień oględzin dokonywanych przez biegłego, nie nadawała się do prawidłowego wykorzystania na dotychczasowe cele mieszkalne, rekreacyjne, hodowlane i sadownicze w całości. Jednak biegły wyraźnie wskazał, że w przypadku nakładów inwestycyjnych na nieruchomość można przywrócić funkcje mieszkalne i produkcyjne, jednakże nie będzie stanowiło wystarczającego dochodu na utrzymanie rodziny, a tylko dodatek do dochodu z pracy poza gospodarstwem. W tym kontekście – zdaniem Sądu Okręgowego - nie bez znaczenia jest okoliczność, że odszkodowanie, jakie powodowie otrzymali w związku z ugodą zawartą w sprawie I C 1177/04 jest, czy było, tymi środkami, które pozwoliłyby powodom na przywrócenie funkcji jakie dotychczas spełniało dla nich zajmowane gospodarstwo.

Sąd Okręgowy wskazał na wykładnię znajdującą zastosowanie w tej sprawie unormowania art. 13 ust. 3 ustawy o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych, zakładającą, iż brak możliwości korzystania z pozostałej części nieruchomości na dotychczasowe cele musi pozostawać w związku przyczynowym z wywłaszczeniem, innymi słowy pozostała część nieruchomości nie nadaje się na dotychczasowe cele jedynie z uwagi na fakt odłączenia pierwszej części nieruchomości. Przywołał też interpretację zakładającą, iż możliwa jest sytuacja, że pozostała część nie nadaje się na dotychczasowe cele nie z powodu odłączenia pierwszej części, lecz z uwagi na budowę inwestycji, na potrzeby której przejęto pierwszą część nieruchomości. Innymi słowy negatywne skutki inwestycji, w związku z którą przejęto część nieruchomości, uniemożliwiają jednocześnie prawidłowe wykorzystanie pozostałej przy właścicielu części na dotychczasowe cele.

Sąd wskazał, że wykładnia omawianego unormowania stanowiła przedmiot uchwały Sądu Najwyższego z dnia 11 września 2013 r. III CZP 35/13, który rozstrzygając zagadnienie prawne przedstawione przez jeden z sądów apelacyjnych, stwierdził, że przesłanką roszczenia właściciela nieruchomości o nabycie niewyłączonej na cele budowy dróg części tej nieruchomości (art. 13 ust. 3 ustawy o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg krajowych) jest niemożność prawidłowego jej wykorzystania na dotychczasowe cele będąca następstwem odłączenia od niej części wyłączonej. Po przytoczeniu obszernych fragmentów uzasadnienia przywołanej uchwały przez Sąd Najwyższy, orzekający w tej sprawie Sąd pierwszej instancji uznał, że w myśl tej uchwały przesłankami roszczenia przyznanego właścicielowi nieruchomości w art.13 ust. 3 ustawy o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych, są zatem :

- 1) zdarzenie w postaci kupna lub wyłączenia części nieruchomości,
- 2) utrata przydatności pozostałej jej części do prawidłowego korzystania, zgodnie z dotychczasowymi celami, pozostająca w związku z wcześniejszym wyłączeniem części nieruchomości.

Sąd Okręgowy wskazał, że podziela to stanowisko.

Z dalszego wyводу Sądu wynika, że określenie „dotychczasowego celu” dokonywane jest drogą analizy sposobu korzystania z nieruchomości zanim doszło do podziału i przejęcia jej części oraz możliwości jego kontynuacji, przy uwzględnieniu faktycznego korzystania oraz niemożności kontynuowania go przez właściciela, nawet przy dokonaniu zmian sposobu osiągnięcia dotychczasowych celów.

Według Sądu niezasadnym jest domaganie się przez powodów, by przy dokonywanej ocenie uwzględniać potencjalne możliwości wykorzystania działek powodów. Powodowie wszak przyznali, że nigdy gospodarstwa rolnego nie wykorzystywali zgodnie z jego przeznaczeniem. Była to dla nich „hacjenda” – czyli miejsce zamieszkania z ogrodem warzywnym i sadem.

W ocenie Sądu Okręgowego, w niniejszej sprawie nie może być mowy o spełnieniu się przesłanek z art. 13 ust. 3 ustawy z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych, albowiem w odniesieniu do pozostałej części nieruchomości powodów, utrata dotychczasowego przeznaczenia nie pozostaje w związku z wcześniejszym wyłączeniem części nieruchomości. Z twierdzeń artykułowanych przez powodów w toku postępowania wynika, że przeszkodą dla dalszego wykorzystywania nieruchomości jest po prostu lokalizacja obwodnicy D..

Sąd pierwszej instancji zwrócił uwagę, że bezspornym między stronami jest to, iż po otrzymaniu odszkodowania powodowie nabyli inną nieruchomość i nie byli zainteresowani budową nowego siedliska w (...) z otrzymanego odszkodowania. Jednocześnie Sąd podkreślił, że obecnie stan budynku nie pozwala na jego zamieszkanie. W tym przypadku – zdaniem Sądu Okręgowego - nie sposób jednak mówić, że cel mieszkaniowy tej części gruntu z budynkiem nie może być realizowany na skutek wcześniejszego wykupu innej części nieruchomości. Zaprzestanie korzystania z tego budynku wynikało z faktu zniszczenia budynku w związku z realizacją inwestycji, jak również z zakupu nowej nieruchomości i z braku zainteresowania w odbudowie dotychczasowego siedliska. Tym samym – według Sądu- nie sposób twierdzić, że utrata celu mieszkaniowego działki (...) miała bezpośredni związek z przejęciem od powodów części nieruchomości. Powodowie ostatecznie opuścili siedlisko w czerwcu 2005 r., przy czym bezpośrednią przyczyną był stan techniczny budynku, nie zaś zmniejszenie areálu gospodarstwa powodów.

W konsekwencji Sąd stwierdził, że utrata celu mieszkaniowego przez siedlisko z zabudowaniami miała związek z samą inwestycją budowy obwodnicy, lecz nie miała żadnego związku z poprzednim zajęciem części nieruchomości powodów. Tymczasem to związek z wykupem czy wyłączeniem części nieruchomości jest istotną przesłanką zastosowania przepisów art. 13 powołanej ustawy. Odłączenie części nieruchomości w postaci działek (...) nie spowodowało niemożności korzystania przez powodów z gospodarstwa rolnego na dotychczasowych zasadach. To wybudowanie obwodnicy osiągnęło taki skutek, przy czym budowa tej infrastruktury wykraczała poza przesłanki

określone przepisem art. 13 ust. 3 specustawy. Podobnie – w ocenie Sądu Okręgowego - urządzenie rowów melioracyjnych, czy urządzenie przepustów na działkach (...), są bez znaczenia, w sytuacji gdy powodowie i tak działek tych w żadnej mierze nie wykorzystywali, a na pewno nie w sposób rolniczy. Sąd stwierdził przy tym, że okoliczności powoływane przez powoda, takie jak wpływ rowów melioracyjnych na jakość gleby, nie była objęta przedmiotem dowodzenia w tym postępowaniu.

O kosztach sądowych Sąd orzekł na podstawie art. 102 k.p.c. i obciążył powodów połową kosztów zastępstwa prawnego w kwocie 7200 zł.

Od powyższego wyroku apelację wnieśli powodowie zaskarżając go w całości i zarzucając:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 13 ust. 3 ustawy z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych poprzez:

a. jego nieprawidłową interpretację skutkującą przyjęciem, iż przepis ten znajdzie zastosowanie jedynie w przypadku dokonania wywłaszczenia nieruchomości w drodze administracyjnej decyzji o wywłaszczeniu, podczas gdy prawidłowa interpretacja tego przepisu prowadzi do wniosku, iż znajdzie on zastosowanie w przypadku wszelkiego przymusowego pozbawienia prawa własności dokonanego na rzecz Skarbu Państwa bądź jednostki samorządu terytorialnego w związku z wykorzystaniem tego prawa na inwestycje drogowe,

b. jego nieprawidłową interpretację skutkującą przyjęciem, iż określenie „dotychczasowe

cele" użyte w tym przepisie obejmuje jedynie cele zarobkowe, bądź też ogranicza się do celów tożsamyh z przeznaczeniem nieruchomości wskazanym w ewidencji gruntów, czy też w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, podczas gdy prawidłowa interpretacja tego przepisu prowadzi do stwierdzenia, że określenie to obejmuje wszelkie cele, jakie na jakie nieruchomość była dotychczas faktycznie wykorzystywana, niezależnie czy mają one charakter zarobkowy, czy pozwalały osiągnąć jakieś dochody oraz czy pokrywają się z zapisami w ewidencji gruntów, bądź planie zagospodarowania przestrzennego,

c. jego nieprawidłową interpretację skutkującą przyjęciem, iż nieprzydatność

nieruchomości na dotychczasowe cele nie ma miejsca w sytuacji, gdy nieruchomość tą można hipotetycznie dostosować do wykorzystywania na dotychczasowe cele, nawet jeżeli wiązałoby się to z niewspółmiernymi nakładami, podczas gdy prawidłowa interpretacja tego przepisu wskazuje, iż nieprzydatność taka ma miejsce zawsze, jeżeli aktualny stan nieruchomości jest taki, że dotychczasowych celów nie można realizować, niezależnie od hipotetycznych możliwości dokonywania nakładów na tę nieruchomość, a zwłaszcza gdy nakłady takie są nieuzasadnione ekonomicznie;

2. naruszenie art. 233 k.p.c., które miało wpływ na treści wydanego w sprawie orzeczenia, poprzez dokonanie dowolnej, a nie swobodnej oceny materiału dowodowego, sprzecznej z zasadami prawidłowego rozumowania, poprzez przyjęcie, że nieruchomość powodów nadaje się do wykorzystania na dotychczasowe cele, pomimo że z treści dopuszczonej na tę okoliczność opinii biegłego jednoznacznie wynika, że nieruchomość obecnie nie nadaje się na te cele, co koresponduje z pozostałym zebranyh w sprawie materiałem dowodowym, w szczególności z zeznaniami powodów,

W oparciu o wskazane powyżej zarzuty powodowie wnieśli o zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez nakazanie pozwanemu złożenia oświadczenia woli, którego treścią jest przeniesienie własności nieruchomości położonej w miejscowości D. oznaczonej w ewidencji gruntów jako działki gruntu nr (...) o łącznej powierzchni 16926 m.kw. za wynagrodzeniem w kwocie 512.612,00 zł oraz zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów kosztów postępowania przed sądem I instancji według norm przepisanych; ewentualnie wnieśli o uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Powodowie przedstawili rozwinięcie wyartykułowanych w apelacji zarzutów.

W odpowiedzi na apelację pozwany Skarb Państwa, zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa wniósł o oddalenie apelacji w całości i zasądzenie od powodów na rzecz pozwanego kosztów postępowania według norm prawem przepisanych, w tym na podstawie art. 11 ust. 3 ustawy o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kosztów zastępstwa procesowego na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje.

Apelacja powodów okazała się bezzasadna.

Sąd Apelacyjny nie stwierdził wadliwości postępowania przed Sądem pierwszej instancji skutkujących nieważnością postępowania. Kontrola instancyjna nie wykazała też uchybień przepisom prawa materialnego oraz zarzucanych przez stronę apelującą błędów dotyczących oceny materiału dowodowego. Dokonane przez Sąd Okręgowy ustalenia faktyczne dotyczące okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia w sprawie znajdują odzwierciedlenie w przytoczonych na ich poparcie dowodach, a ich prawna ocena w kontekście weryfikacji żądania powodów i zarzutów strony pozwanej zasługuje zasadniczo na aprobatę. Stąd ustalenia te oraz wyprowadzone na ich podstawie wnioski prawne Sąd Apelacyjny podziela i przyjmuje za własne, wskazując jednie na potrzebę kategorycznego stwierdzenia, że o oddaleniu powództwa w tej sprawie nie zadecydował fakt, że działki powodów o numerach (...) i (...) nie zostały wywłaszczone w drodze decyzji administracyjnej.

Skarżący odnośnie tej kwestii zarzucili, że orzeczenie Sądu pierwszej instancji wydane zostało z naruszeniem art. 13 ust. 3 ustawy o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych, poprzez przyjęcie przez ten Sąd, że przepis ten znajduje zastosowanie jedynie w sytuacji wywłaszczenia nieruchomości w drodze decyzji administracyjnej o wywłaszczeniu. Zdaniem apelujących ww. przepis znajduje zastosowanie w każdej sytuacji przymusowego pozbawienia prawa własności na inwestycje drogowe.

Bezspornym w sprawie było, że nieruchomość powodów nie była wywłaszczona w drodze decyzji administracyjnej z uwagi na zakończenie inwestycji drogowej, przed zakończeniem postępowania administracyjnego, co uzasadniało umorzenie postępowania administracyjnego jako bezprzedmiotowego; podobnie jak to że powodowie utracili własność działek o numerach (...), stanowiących część ich nieruchomości w związku z wystąpieniem przez Skarb Państwa – Generalną Dyрекcją Dróg Krajowych i Autostrad na drogę procesu cywilnego i prawomocnym orzeczeniem przez Sąd Okręgowy w Szczecinie wyrokiem częściowym z dnia 10 listopada 2009 r. o zobowiązaniu Z. G. i C. G. do zawarcia umowy przenoszącej na rzecz Skarbu Państwa Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad w W., prawo własności nieruchomości położonej w miejscowości D., oznaczonej w ewidencji gruntów jako działki o ww. numerach, w zamian za ustalone wynagrodzenie.

Lektura uzasadnienia Sądu pierwszej instancji wskazuje, że - choć mało stanowczo wyraził, to stanowisko – to jednak Sąd ten opowiedział się za możliwością uznania, że w przypadku powodów, ww. okoliczności dopuszczają możliwość uznania, że zaistniała jedna z koniecznych przesłanek skuteczności powództwa z art. 13 ust. 3 ustawy z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych (j.t.: Dz.U. z 2015 r., poz. 2031- zwana w dalszej części „ustawą”), a mianowicie że nastąpiło – wskazane w tym unormowaniu - przejęcie przez Skarb Państwa części nieruchomości w warunkach objętych ustawą. Zdaniem Sądu Apelacyjnego stanowisko takie znajduje uzasadnienie przede wszystkim w brzmieniu przepisu art. 13 ust. 3 ustawy; nadto zostało zaaprobowane w orzecznictwie, czego przykładem jest chociażby – przytoczona przez Sąd Okręgowy z obszernymi fragmentami uzasadnienia - uchwała Sądu Najwyższego z 11 września 2013 r. wydana w sprawie III CZP 35/13, motywując którą Sąd Najwyższy wskazał, że przesłankami roszczenia przyznanego właścicielowi nieruchomości w przepisie art. 13 ust. 3 ustawy „są zdarzenia w postaci kupna lub wywłaszczenia części nieruchomości oraz utrata przydatności pozostałej jej części do prawidłowego korzystania, zgodnie z dotychczasowymi celami”. W ocenie Sądu odwoławczego zatem, użyte w przepisie art. 13 ust. 3 ustawy pojęcie „przejęcia” części nieruchomości, obejmuje wszystkie okoliczności – w tym również zaistniałe w przypadku powodów - w których realizacja inwestycji drogowej doprowadziła do sytuacji, w

której w drodze przewidzianych prawem procedur, nastąpiły zmiany właścicielskie, co do części nieruchomości. Dodać należy przy tym, że odesłanie przez ustawodawcę w przepisie art. 13 ust. 3 ustawy do art. 12 ust. 4 ustawy, stanowiska tego nie niweczy; brak jest bowiem racjonalnych podstaw aby uznać, że celem ustawodawcy, było różnicowanie sytuacji właścicieli, których część nieruchomości przeznaczona została na realizację inwestycji drogowej, w zależności od tego czy postępowanie wywłaszczeniowe zakończyło się przed końcem realizacji danej inwestycji drogowej, czy też nie.

Mając na uwadze powyższe stwierdzić należało, że Sąd odwoławczy podziela stanowisko apelujących, odnośnie zastosowania – co do zasady – przepisu art. 13. ust. 3 ustawy, do każdej sytuacji, w której nastąpiła utrata prawa własności części nieruchomości, w drodze mieszczących się w porządku prawnym procedur, na rzecz Skarbu Państwa bądź jednostki samorządu terytorialnego w związku z wykorzystaniem tego prawa na inwestycje drogowe. W przypadku powodów zatem, w której zostali oni zobowiązani prawomocnym wyrokiem sądu do zawarcia ze Skarbem Państwa – Generalną Dyрекcją Dróg Krajowych i Autostrad – za ustalonym wynagrodzeniem - umowy przenoszącej na rzecz Skarbu Państwa Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad w W. prawa własności nieruchomości, stanowiącej dwie wyodrębnione z nieruchomości powodów działki - nr (...) o powierzchni 66 m⁽²⁾ oraz (...) o powierzchni 3849 m⁽²⁾ - uznać należało, że zaistniała określona w art. 13 ust. 3 ustawy, przesłanka przejęcia części nieruchomości. Dodać przy tym należy, że ten zarzut apelacji raczej wywołany został mało stanowczym, acz – według Sądu odwoławczego – zgodnym z wyżej przedstawionym i dającym się wyprowadzić z uzasadnienia Sądu Okręgowego, stanowiskiem tego Sądu, odnośnie interpretacji omówionej wyżej przesłanki art. 13 ust. 3 ustawy.

Przedstawione wyżej stanowisko jednak, nie mogło wpłynąć na zmianę zaskarżonego orzeczenia, z uwagi na niewykazanie w tym procesie przez powodów – kwestionowanego przez stronę pozwaną - w tym procesie drugiego z koniecznych wymogów skutecznego powództwa z art. 13 ust. 3 ustawy - utraty, w związku ze sprzedażą części nieruchomości, przydatności pozostałej części nieruchomości do prawidłowego korzystania, zgodnie z dotychczasowymi celami.

W tym zakresie powodowie podnieśli zarzuty nieprawidłowej interpretacji art. 13 ust. 3 ustawy, przejawiającej się zdaniem apelujących w dwóch aspektach sprowadzających się do błędnego przyjęcia przez Sąd orzekający w pierwszej instancji, że:

- określenie „dotychczasowe cele” użyte w tym przepisie obejmuje jedynie cele zarobkowe, bądź tożsame z przeznaczeniem nieruchomości wskazanym w ewidencji gruntów, czy też w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego;
- nieprzydatność nieruchomości na dotychczasowe cele nie ma miejsca w sytuacji, gdy nieruchomość tę można hipotetycznie dostosować do wykorzystywania na dotychczasowe cele, nawet jeżeli wiązałoby się to z niewspółmiernymi nakładami.

Z przesłanką utraty przydatności pozostałej części nieruchomości do prawidłowego korzystania, zgodnie z dotychczasowymi celami, skarżący powiązali też zarzut naruszenia przepisu art. 233 kpc (jak wnosić należy z jego opisu - § 1 tego unormowania) - poprzez dokonanie dowolnej, sprzecznej z zasadami prawidłowego rozumowania oceny materiału dowodowego, poprzez przyjęcie, że nieruchomość powodów nadaje się do wykorzystania na dotychczasowe cele, pomimo że z treści dopuszczonej na tę okoliczność opinii biegłego jednoznacznie wynika, że nieruchomość obecnie nie nadaje się na te cele, co koresponduje z pozostałym zebrany w sprawie materiałem dowodowym, w szczególności z zeznaniami powodów.

W ocenie Sądu Apelacyjnego żaden z przedstawionych wyżej zarzutów nie znajduje potwierdzenia w materiale procesowym niniejszej sprawy.

Bark jest bowiem podstaw do przyjęcia, aby Sąd orzekający w pierwszej instancji utożsamiał użyte w art. 13 ust. 3 ustawy pojęcie „dotychczasowego celu” - jak podają skarżący – jedynie z celami zarobkowymi, bądź z przeznaczeniem

nieruchomości wskazanym w ewidencji gruntów, czy też w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Sąd Okręgowy (w szczególności na stronach 22, 23 uzasadnienia) przedstawił w tej kwestii wszechstronny, wyczerpujący wywód wskazując przede wszystkim na to, że pominięcie w ustawie kryteriów, jakimi należy się kierować przy ocenie spełnienia przesłanki braku możliwości prawidłowego korzystania z części nieruchomości pozostałej po przejęciu na potrzeby inwestycji drogowej na dotychczasowy cel, nie oznacza dowolności oceny spełnienia tej przesłanki. Sąd pierwszej instancji wskazując na okoliczności, które prowadzą do uniemożliwienia wykorzystywania nieruchomości na dotychczasowych zasadach, w związku z „okrojeniem” nieruchomości powodów o około 0,4 ha, podał, że określenia ww. celów dokonywać należy drogą analizy korzystania z nieruchomości, zanim doszło do podziału i przejęcia jej części oraz faktycznej możliwości jego kontynuacji. Sąd poczynił w tym zakresie ustalenia, co do sposobu korzystania przez rodzinę G. z przedmiotowej nieruchomości przed odjęciem od niej działek o numerach (...) oraz odniósł możliwość kontynuowania takiego sposobu wykorzystania nieruchomości, do sytuacji mającej miejsce po tym zdarzeniu, wskazując przy tym na istotną dla rozstrzygnięcia w tej sprawie kwestię, czy samo „okrojenie” działki spowodowało niemożność korzystania z nieruchomości powodów zgodnie z celem, na jaki dotychczas była wykorzystywana. Sąd wskazał też w kontekście omawianej przesłanki na niewiążący charakter administracyjnego przeznaczenia nieruchomości.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego zatem, Sąd orzekający w pierwszej instancji nie dokonał wykładni wskazanego przepisu, w taki sposób jak podnoszą apelujący.

W ocenie Sądu odwoławczego prawidłowo też Sąd Okręgowy uznał, z przyczyn szczegółowo przedstawionych w zacytowanym przez ten Sąd uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z 11 września 2013 r., sygn.. akt III CZP 35/13, że w świetle brzmienia art. 13 ust. 3 ustawy z 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych, przesłanką dochodzenia roszczeń jest wyłącznie niemożność prawidłowego wykorzystania pozostałej części nieruchomości na dotychczasowe cele będąca skutkiem wykupu części tej nieruchomości, a nie innych zdarzeń, których zaistnienie umożliwił wykup bądź wywłaszczenie.

Nie można zatem także zgodzić się z zarzutami powodów naruszenia prawa materialnego, tj. art. 13 ust. 3 cyt. ustawy w zakresie w jakim Sąd pierwszej instancji miałby przyjąć, że przepis ten upoważnia do wykładni takiej, że przywrócenie celów nieruchomości winno nastąpić bez względu na konieczność poniesienia nieekonomicznie uzasadnionych nakładów. Odwołując się do doświadczenia życiowego należy podnieść, iż wykorzystywanie nieruchomości na konkretne cele zawsze wiąże się z nakładami finansowymi. Wobec tego bez względu na to czy powodowie prowadziliby w dalszym ciągu chów kur i uprawę roślin, czy też zaczęliby ją od nowa, musieliby ponieść koszty. Art. 13 ust. 3 ustawy w ogóle nie odnosi się do kwestii poniesienia nakładów na nieruchomość, aby dostosować ją do "dotychczasowych celów". Z tych względów zawsze konkretny stan faktyczny determinuje, bądź nie ponoszenie kosztów. Przesłanką roszczenia właściciela nieruchomości o nabycie niewywłaszczonej na cele budowy dróg części tej nieruchomości jest niemożność prawidłowego jej wykorzystania na dotychczasowe cele, będąca następstwem odłączenia od niej części wywłaszczonej.

Mając na uwadze powyższe stwierdzić należało, że rozstrzygający spór w tym procesie Sąd pierwszej instancji dokonał prawidłowej interpretacji przesłanek roszczenia objętego art. 13 ust. 3 ustawy.

Zważywszy przy tym, że wadliwość wydanego rozstrzygnięcia, zdaniem strony powodowej, stanowiła też skutek błędów Sądu pierwszej instancji przy dokonywaniu oceny dowodów dotyczącej okoliczności istotnych dla ustalenia w niniejszej sprawie zaistnienia przesłanki utraty, w związku ze sprzedażą części nieruchomości, przydatności pozostałej części nieruchomości do prawidłowego korzystania, zgodnie z dotychczasowymi celami - odnieść się też należało, do dokonanej w tym zakresie oceny dowodów zgromadzonych w tym procesie. Wskazać przy tym trzeba, że Sąd odwoławczy, niezależnie od tego, czy prowadzi sam postępowanie dowodowe, czy jedynie weryfikuje ustalenia faktyczne dokonane przez sąd pierwszej instancji, ma obowiązek samodzielnej oceny materiału dowodowego zebranego w sprawie. Jednakże - jak wielokrotnie wyjaśniano w orzecznictwie Sądu Najwyższego - zarzut naruszenia art. 233 § 1 kpc może być uznany za zasadny jedynie w wypadku wykazania, że ocena materiału dowodowego jest rażąco wadliwa czy w sposób oczywisty błędna, dokonana z przekroczeniem granic swobodnego przekonania sędziowskiego,

wyznaczonych w tym przepisie. Sąd drugiej instancji ocenia bowiem legalność oceny dokonanej przez Sąd Okręgowy, czyli bada czy zostały zachowane kryteria określone w art. 233 § 1 kpc. Należy zatem mieć na uwadze, że - co do zasady - Sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału, dokonując wyboru określonych środków dowodowych. Jeżeli z danego materiału dowodowego sąd wyprowadza wnioski logicznie poprawne i zgodne z doświadczeniem życiowym, to ocena Sądu nie narusza reguł swobodnej oceny dowodów i musi się ostać, choćby w równym stopniu, na podstawie tego materiału dowodowego, dawały się wysnuć wnioski odmienne. Przeprowadzona przez sąd ocena dowodów może być skutecznie podważona tylko wtedy gdy brak jest logiki w wiązaniu wniosków z zebranymi dowodami lub, gdy wnioskowanie sądu wykracza poza schematy logiki formalnej albo, wbrew zasadom doświadczenia życiowego, nie uwzględnia jednoznacznych praktycznych związków przyczynowo – skutkowych (por. przykładowo postanowienie z dnia 11 stycznia 2001 r., I CKN 1072/99, Prok. i Pr. 2001 r., nr 5, poz. 33, postanowienie z dnia 17 maja 2000 r., I CKN 1114/99, nie publ., wyrok z dnia 14 stycznia 2000 r., I CKN 1169/99, OSNC 2000 r., nr 7-8, poz. 139,).

Zdaniem Sądu Apelacyjnego ocena dowodów dokonana przez Sąd pierwszej instancji w przedmiotowej sprawie nie narusza, ani reguł logicznego myślenia, ani zasad doświadczenia życiowego czy właściwego kojarzenia faktów. Nie sposób również przypisać Sądowi błędu w ocenie mocy poszczególnych dowodów. Zaznaczyć przy tym należy, że Sąd orzekający w pierwszej instancji – oceniając pojedyncze dowody – zgodnie z przepisem art. 233 § 1 kpc – odniósł ich znaczenie do całego, zebranego w sprawie materiału dowodowego. Podkreślić też trzeba, że skarżący nie wskazuje przy ocenie którego z dowodów i w jaki sposób – Sąd naruszył określne w art. 233 § 1 kpc wyznaczniki należytej oceny dowodów w procesie. Dodać też trzeba, że lektura uzasadnienia zaskarżonego wyroku również ku temu podstaw nie daje. Krytyczne stanowisko powodów odnośnie wniosków jakie Sąd wyprowadził z opinii biegłego wykracza poza sferę oceny dowodów, Sąd bowiem – czego skarżący nie kwestionują – powtórzył za biegłym, że nieruchomości powodów obecnie nie nadaje się do wykorzystania jej w celach jakim służyła rodzinie G. przed realizacją inwestycji drogowej. Powodowie natomiast – co należy do sfery wykładni przepisu art. 13 ust. 3 ustawy i zostało wyżej przedstawione, a nie do oceny dowodów - sprzeciwiają się stanowisku Sądu, który słusznie wskazuje, że bez znaczenia dla rozstrzygnięcia w tej sprawie pozostaje obecna niemożność wykorzystania pozostałej części nieruchomości powodów do celów jakim służyła rodzinie G. przed realizacją inwestycji drogowej; nie wynika bowiem z odłączenia z nieruchomości powodów o powierzchni 1,4549 ha, wyodrębnionych działek o powierzchni 0,3915 ha – ale z faktu, że podczas realizacji inwestycji drogowej uległ dewastacji budynek mieszkalny, za co powodowie otrzymali odszkodowanie. Stanowisko biegłego wynikające i z opinii przedstawionych dla potrzeb tego postępowania i dołączonych do akt sprawy spoza tego procesu, wskazuje, że biegły niemożność realizacji dotychczasowego celu i konieczność ponoszenia nakładów wiązał jedynie ze zniszczeniami nieruchomości powodów powstałymi podczas realizacji inwestycji, co w szczególności potwierdza biegły przedstawiając na rozprawie w dniu 21 maja 2015 roku ustną opinię uzupełniającą (w szczególności: 16:50:00 protokół elektroniczny oraz k-ty 1168-1169 protokół skrócony, k-ty 470-719).

Odnosnie tego dowodu dodać też trzeba, że w żadnej ze znajdujących się w aktach sprawy opinii biegłego - wbrew stanowisku powodów – biegły nie wkluczył prowadzenia działalności rolniczej na pozostałych gruntach, wskazując jedynie, że zarówno przed inwestycją drogową, jak i po – z uwagi na jakość gleb – było to nieopłacalne i pozwalało jedynie na uzyskiwanie plonów dla potrzeb gospodarstwa domowego. Zatem stanowisko biegłego prowadzi do wniosku, że sporna nieruchomość może być w dalszym ciągu użytkowana na dotychczasowe cele, a więc sad, ogród warzywny i kwiatowy oraz hodowlę drobiu. Istotne jest przy tym, że powodowie przed Sądem pierwszej instancji nie podnosili faktu niemożności prowadzenia na pozostałych im z 1,4549 ha – gruntach o powierzchni 1,0634 ha, żadnych z przedstawionych wyżej upraw oraz na okoliczności te – zgodnie z art. 6 kc i 232 kpc nie zgłosili dowodów (w szczególności: k. 1130v.; 00:04:34 do 00:42:26 protokół elektroniczny oraz k-ty 1168-1169 protokół skrócony; k-ty 470-719).

Nadto odnosząc się do twierdzeń skarżących o błędnych ustaleniach Sądu pierwszej instancji, co do celu wykorzystywania przez nich nieruchomości przed realizacją inwestycji drogowej i podniesienia, iż sporna nieruchomość służyła im do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych oraz rekreacyjnych, jak również zaspokajała ich

potrzeby żywnościowe poprzez dostarczanie warzyw z ogrodu warzywnego, owoców z sadu, zbóż, jak również drobiu i jaj z hodowli kur.

Stwierdzić należy ponownie, że ustalony przez Sąd Okręgowy „dotychczasowy cel” – co przyznają też skarżący w uzasadnieniu apelacji – odpowiada celom podawanym przez powodów, bowiem jak wyżej wskazano w rozważaniach prawnych Sąd Okręgowy poddał wprawdzie pod rozagę różne możliwości wykorzystywania nieruchomości, także te ekonomiczne; rozważył zarówno te faktyczne, czyli sposoby w jaki nieruchomość wykorzystywali powodowie, jak i hipotetyczne ze względu na przeznaczenie nieruchomości przed i po zmianie planu zagospodarowania przestrzennego. Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika natomiast, że Sąd Okręgowy uznał zgodnie z twierdzeniami powodów, iż sporne nieruchomości wykorzystywane były na cele mieszkaniowe, rekreacyjne, jak i na potrzeby żywieniowe rodziny G..

Jak wcześniej wskazano biegły wypowiedział się, że obecnie nieruchomość powodów nie nadaje się do prawidłowego wykorzystania na dotychczasowe cele mieszkalne, rekreacyjne, hodowlane i sadownicze w całości. Z tymi wnioskami także zgodził się Sąd Okręgowy. Jednakże w dalszej części opinii – na co powołuje się też Sąd - biegły wskazywał, iż na nieruchomości można przywrócić funkcje mieszkalne i produkcyjne w przypadku poniesienia nakładów (k. 1130v.; 00:04:34 do 00:42:26 protokół elektroniczny oraz k-ty 1168-1169 protokół skrócony; k-ty 470-719), konieczność poniesienia nakładów natomiast – co już też zostało przywołane w niniejszym uzasadnieniu - wiązało ze zniszczeniami jakie wywołał sposób realizacji inwestycji drogowej, a nie z odłączeniem działek.

Zważywszy na przedstawione wyżej kwestie stwierdzić należy, że prawidłowo Sąd pierwszej instancji uznał, że nieruchomość powodów, na skutek odłączenia jej części, nadaje się do wykorzystania na dotychczasowe cele, to jest na siedlisko z możliwością prowadzenia upraw i chowu drobiu dla potrzeb gospodarstwa domowego. Natomiast fakt zniszczenia budynków nie ma związku z odłączeniem części nieruchomości na cele drogowe, ale z prowadzonymi ciężkimi pracami przy budowie drogi. Wobec czego nie ma związku przyczynowo-skutkowego pomiędzy wykupem części nieruchomości pod budowę drogi, a destrukcją budynków. Związek taki nie występuje także pomiędzy odłączeniem części nieruchomości pod budowę drogi, a zaprzestaniem przez powodów upraw roślinnych i hodowli kur. Przyczyną opuszczenia przez nich nieruchomości nie było jej zmniejszenie, a zniszczenie budynku i samo sąsiedztwo drogi (...).

Mając na uwadze powyższe stwierdzić należy, że Sąd Okręgowy nie dopuścił się także zarzucanego przez apelujących naruszenia art. 233 § 1 kpc. Sąd ten dokonał swobodnej oceny dowodów, na podstawie których poczynił prawidłowe ustalenia faktyczne. Skarżący zaś nie udźwignęli ciężaru dowodu obciążającego ich zgodnie z art. 6 kc i nie wykazali, jakoby pozostała im część nieruchomości nie nadawała się do prawidłowego wykorzystania na dotychczasowe cele w związku z odłączeniem części ich nieruchomości na inwestycję drogową, co stanowi o braku podstaw uwzględnia żądania powodów wywodzonego z art. 13 § 3 ustawy.

Na koniec należało jedynie wskazać, iż bez znaczenia dla rozstrzygnięcia w sprawie dochodzenia roszczenia z art. 13 § 3 ustawy była kwestia czy powodowie ponieśli szkodę „na skutek błędów organów publicznych”; dla porządku już zatem tylko powtórzyć należy, że to nie brak decyzji wywłaszczeniowej zadecydował o oddaleniu zgłoszonego przez powodów w tym procesie żądania, tylko niewykazanie przez nich, że zaistniała druga z określonych w art. 13 ust. 3 ustawy, koniecznych przesłanek roszczenia przewidzianego w tym unormowaniu.

Reasumując stwierdzić należy, że zarzuty podniesione w apelacji powodów nie doprowadziła do ustalenia, że zaskarżony wyrok nie odpowiada prawu. Zważywszy przy tym, że Sąd Apelacyjny nie stwierdził też, aby orzeczenie to wydane zostało w warunkach nieważności postępowania, czy też z naruszeniem przepisów prawa materialnego nie wskazywanych przez apelujących – na podstawie art. 385 kpc - apelację tę oddalił.

O kosztach procesu Sąd drugiej instancji orzekł mając na względzie przepis art. 98 kpc oraz art. 102 kpc i art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa. Wskazać należy, że zgodnie z art. 102 kpc w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Sąd częściowo odstąpił od obciążania powodów kosztami strony

przeciwnej w postępowaniu apelacyjnym, mając na uwadze co najmniej teoretyczną możliwość skonstruowania roszczeń związanych z faktami pozostającymi w związku z okolicznościami, z którymi powodowie w tym procesie wiążą swoje żądanie (choć będącymi poza przesłankami z art. 13 ust. 3 ustaw), zatem sytuację mogącą budzić subiektywne przekonanie skarżących o przysługiwaniu im zgłoszonego w tej sprawie roszczenia. Wysokość przyznanych zatem kosztów zastępstwa procesowego została ustalona na poziomie połowy należnej stroni pozwanej kwoty, tj. na kwotę 2700 zł, którą Sąd odwoławczy zasądził od powodów na rzecz Skarbu Państwa-Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa.

W pozostałym zakresie Sąd postanowił odstąpić od obciążania powodów kosztami zastępstwa procesowego pozwanego w postępowaniu apelacyjnym.

Wojciech Machnicki Edyta Buczkowska-Żuk Małgorzata Gawinek